

УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сьогоднішній стан регіонального управління не в повному обсязі відповідає сучасним вимогам, що проявляється в недостатньому ступені реакції на різноманітні потреби різних суспільних груп та окремих особистостей. Це обумовлено, з одного боку, збереженням централізованого управління з боку держави щодо процесів функціонування і розвитку її регіонів, з іншого — недостатньою активністю громади в формуванні децентралізованого управління із прийняттям на себе відповідних рішень і відповідальності. Актуальним та необхідним є пошук і впровадження новітніх підходів до управління регіональним соціально-економічним розвитком. Відбудова регіональної економічної політики на підставі найбільш ефективних європейських моделей із урахуванням специфічних тенденцій окремих соціально-економічних систем має перетворити її на дієвий інструмент розвитку громад, територій, регіонів і, в цілому, держави та суспільства.

В процесі удосконалення системи стратегічного управління розвитком регіону вельми важливим є виділення об'єктів та суб'єктів управління. Сьогодні регіон не може сприйматися лише як об'єкт управління. Як відзначає Стеченко Д. М., «регіон не лише перетворюється на суб'єкт управління, а й стає і суб'єктом, який самоуправляється» [9, с. 240]. Автор відзначає, що сьогодні неможливо розцінювати регіон лише як об'єкт управління з тих причин, що призводить до повернення до адміністративного централізму, коли управління має безпосередню прив'язку до конкретного центру. Суб'єктами регіонального розвитку в Україні є законодавчі та виконавчі органи влади центру та регіону, органи місцевого самоврядування, а також різні міжрегіональні асоціації, місцеві громади, підприємці тощо [6, с. 34-36]. їх діяльність має базуватися на принципах субсидіарності та стратегічного партнерства і створювати організаційну структуру стратегічного управління соціально-еко-

номічним розвитком продуктивних сил і середовищем життя населення регіону.

В кожному регіоні існує власний набір стратегічних гравців, який включає: представників великого бізнесу; середнього регіонального бізнесу (що працюють тільки в деякому ареалі регіонів); малий бізнес; інтелектуальні еліти (різні за складом залежно від спеціалізації і історії розвитку регіону); національні і релігійні меншини; представників виконавчої влади і місцевого самоврядування; проактивні групи, утворені за комплексною територіальною ознакою — мешканці певних міст, районів тощо [5, с. 1—10]. Кожна з цих груп має свої особливі соціальні та економічні інтереси, певним чином планує для себе заходи їх досягнення.

Попередні дослідження дозволяють стверджувати, що стратегія соціально-економічного розвитку регіону — це довгостроковий якісно визначений напрямок змін (в тому числі і розвитку) з урахуванням внутрішніх резервів та можливостей у навколишньому середовищі. Це певна модель, якої хоче досягти регіональна система в майбутньому за рахунок реалізації формалізованої поведінки. І. Ансофф відзначав, що «за своєю суттю стратегія є переліком правил для прийняття рішень, якими організація (система) користується у своїй діяльності» [1, с. 210-225]. Стратегія має визначити, як соціально-економічна система регіону функціонуватиме і розвиватиметься, а також які саме виробничі, підприємницькі, конкурентні і функціональні заходи й дії будуть упроваджені, для того щоб вона досягла бажаних результатів й ефекту.

Стратегія і тактика розвитку регіональних соціально-економічних систем має базуватися на засадах співробітництва, участі різних суб'єктів регіонального життя в розробці та прийнятті управлінських рішень, а також втіленні їх в життя — реалізації.

Отже стратегія соціально-економічного розвитку регіону має будуватися на основі усвідомлення інтересів різних суб'єктів регіонального розвитку, їх гармонізації та втіленні в системі цілей і завдань. Гармонізація інтересів розуміється як досягнення певного компромісу в масштабі задоволення інтересів суб'єктів стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону. Все більше науковців приходять до висновку

про необхідність посилення функції координації в процесі стратегічного управління. Суспільство приходить до розуміння, що не субординація, а координація інтересів є найбільш ефективним засобом їх узгодження та реалізації. На думку фахівців [2; 8], саме економічні інтереси є усвідомленою потребою, основним чинником, мотивом діяльності зацікавленого суб'єкта. Вони знаходять своє вираження у поставлених цілях та діях, спрямованих на задоволення потреб. Доходимо висновку, що усвідомлення інтересів, мотивів зміни їх рівня є передумовою формування стратегічних цілей об'єкту.

З одного боку, всі економічні інтереси мають бути чітко субординовані. З точки зору регіональної соціальної економічної системи це означає, що інтереси підприємців, місцевих громад, релігійних та територіальних угруповань, наукових та інтелектуальних об'єднань мають бути підпорядковані регіональним інтересам. З іншого боку, самі регіональні інтереси мають бути підпорядковані загальнодержавним. Однак надмірна примусовість чи регулювання методами позаекономічного впливу не сприяє позитивному розвитку процесів. Таким чином, необхідно, щоб реалізація економічних інтересів усіх суб'єктів була якомога більш повною. Це можливо шляхом реалізації методу координації, який полягає у забезпеченні узгодженості в роботі за рахунок встановлення раціональних зв'язків (комунікацій) між всіма суб'єктами регіонального управління. Саме за допомогою методу координації встановлюється більш тісна взаємодія між різними органами публічної влади, здійснюється маневрування наявними ресурсами, забезпечуються єдність і погодження всіх стадій процесу управління, а також кооперація дій керівників.

На сьогодні основними інструментами, які використовуються для узгодження інтересів і цілей регіонів та держави, регіонів та їх структурних одиниць, є угоди щодо регіонального розвитку та спеціальні (вільні) економічні зони, території пріоритетного розвитку. На жаль, ці інструменти залишаються мало дієвими. Їх використання, в першу чергу, залежить від рішень державних органів влади. Отже пошук більш дієвих і ефективних методів та інструментів залишається актуальним питанням.

Аналіз різноманітних джерел дозволяє визначити, що одним із можливих методів узгодження різноманітних інтересів в про

цесі формування стратегії може стати відкритий метод координації (далі — ВМК), який активно використовується в процесі управління інтеграційними процесами в ЄС. Визначено, що саме система прийняття рішень, що склалася в ЄС, не містить домінування тільки одного авторитетного центру та передбачає механізми агрегації інтересів різних центрів впливу — влади, бізнесу, громадськості [3, с. 92-100]. Прийняття рішень у цій системі передбачає досягнення згоди всіх учасників, які включені не в «суб'єкт-об'єктні», а в «суб'єкт-суб'єктні» відносини. На погляд автора, саме застосування ВМК на регіональному рівні під час формування і реалізації регіональних стратегій соціально-економічного розвитку дозволить визначити: яким саме чином буде відбуватися постановка стратегічних цілей і завдань та обґрунтовуватися вибір інструментів їх реалізації в наявній структурі виробничих відносин та економічних процесів [4, с. 40-78].

Фахівці відзначають наявність п'яти основних фундаментальних принципів європейської громадської політики, які можуть бути безпосередньо використані під час впровадження «новітнього» підходу до управління регіональними системами, що заснований на активному співробітництві різноманітних суб'єктів:

- відкритість: забезпечення всіх суб'єктів регіонального управління інформацією, щоб вони могли зрозуміти основну концепцію і ідею, політику, в тих питаннях, що безпосередньо їх стосуються;
- спільна участь: залучення всіх суб'єктів регіонального управління до обговорень і прийняття рішень, що стосуються їх безпосередньо і тих громад, до яких вони належать;
- відповідальність: розробка нових структурованих форм співробітництва між владою, різними структурами, бізнес-одинацями тощо, що дозволить перекласти певну міру відповідальності на них всіх;
- ефективність: отримання найбільшої користі від того, що окремі суб'єкти готові взяти на себе відповідальність за вирішення окремих суспільних територіальних, регіональних, локальних проблем, зробити свій власний внесок в успішний розвиток і реалізацію стратегії, спрямовану на досягнення сформульованого майбутнього стану регіональної соціально-економічної системи;

- згуртованість: розробка спільного бачення напряму розвитку регіону і різних можливих альтернатив його досягнення.

Використання ВМК в процесі формування і реалізації регіональних стратегій соціально-економічного розвитку має:

- надати можливість адаптувати положення державної регіональної політики і державної стратегії регіонального розвитку до регіонального рівня;
- скористатися найкращим досвідом кожного суб'єкта в процесі розробки та оцінки стратегічних альтернатив;
- встановити чіткі цілі та визначити їх пріоритетність і послідовність досягнення;
- залучити до визначення основних цілей і оцінки досягнутих результатів недержавні структури та представників управління системами нижчого рівня (районів, міст).

ВМК має бути спрямований на формування — на основі бачення майбутнього регіональної системи — спільних стратегічних цілей та сфер співпраці окремих суб'єктів (влади, підприємств, науковців, об'єднань громадян тощо), що спрямовані на вирішення конкретних проблем і досягнення визначених пріоритетів. При цьому використання цього методу під час формування і реалізації регіональних стратегій соціально-економічного розвитку передбачає розробку таких основних компонентів: рекомендації та критерії реалізації, індикатори прогресу і багаторівневий моніторинг, обмін найкращими практиками й ітеративний процес навчання, реалізацію в рамках національної політики й законодавства.

На рівні ЄС для реалізації завдання з розробки даних компонентів створено певний алгоритм дій з 4 етапів:

- 1) окреслення загального напряму для ЄС у сполученні зі спеціальним графіком реалізації цілей у короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах;
- 2) визначення кількісних і якісних індикаторів і критеріїв оцінки найкращих світових зв'язків, але адаптованих до потреб країн-членів;
- 3) трансформацію загальних європейських цілей у національну політику з визначенням специфічних цілей і заходів, що враховують національні та регіональні особливості;
- 4) періодичний моніторинг, оцінку й самооцінку, організовані як процес взаємного навчання [3; 7].

Вбачається за можливе (за умови усвідомлення специфіки регіональних соціально-економічних систем, їх змістовної відмінності від системи ЄС, осмислення та адаптації цих етапів до регіональних економічних реалій тощо) розробити поетапний механізм реалізації співробітництва суб'єктів регіональної системи в процесі формування і реалізації регіональних стратегій соціально-економічного розвитку. Такий механізм дозволить врахувати в регіональній стратегії соціально-економічного розвитку інтереси, делеговані суспільством, інтереси корпоративних груп та об'єднань, інтереси недержавних і неприбуткових організацій тощо. Доходимо висновку, що зазначена стратегія за умови впровадження ВМК під час її формування і реалізації врахує суперечливість взаємодії складових, що засновані на різних системах цінностей.

Література

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия [Текст] / И. Ансофф. — СПб. : Питер Ком, 1999. — 416 с.
2. Варич О. Г. Теоретично-правові аспекти взаємодії економічних інтересів держави і суспільства [Електронний ресурс] / О. Г. Варич // Правова держава. — Вип. 21. — Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prde/2010_21/2-12.pdf. — Назва з екрана.
3. Громогласова Е. С. Теория и практика политического управления в Европейском союзе [Текст] : монография / Е. С. Громогласова. — М. : ИМЭМО РАН, 2009. — 116 с.
4. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави [Текст] : монографія / Я. А. Жаліло. — К. : НІДС, 2009. — 336 с.
5. Котуков О. А. Особливості регіональної політики в умовах модернізації України [Текст] / О. А. Котуков // Теорія та практика державного управління. — 2010. — Вип. 2 (29). — С. 1-10.
6. Мірзодасева Т. Організаційно-економічний механізм регулювання регіонального розвитку України [Текст] / Т. Мірзодасева // Наука молода. — 2005. — № 4. — С. 34-36.
7. Молодцов О. Сітєвий принцип публічно-адміністративного управління та відкритий метод координації суб'єктів територіального розвитку [Електронний ресурс] / О. Молодцов // Режим доступу : www.carnegie.ru/ru/print — Назва з екрана.
8. Рибчук А. В. Ієрархія економічних інтересів суб'єктів глобальної виробничої інфраструктури [Електронний ресурс] / А. В. Риб-

чук. — Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr-er/2011_3/files/EC311_07.pdf — Назва з екрана.

9. Стеченко Д. М. Формування механізмів регіонального управління соціально-економічними процесами [Текст] / Д. М. Стеченко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. — 2012. — № 2. — С. 240-244.